

АКТУАЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ АКМЕОЛОГІЧНОГО ПІДХОДУ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДЕСАНТНО-ШТУРМОВИХ ВІЙСЬК

RELEVANCE OF APPLICATION OF AKMEOLOGICAL APPROACH IN VOCATIONAL TRAINING OF FUTURE OFFICERS OF THE AIR ASSAULT FORCES

У статті підкреслено, що сучасна армія відчуває значну потребу в компетентних, висококваліфікованих офіцерах. Адже саме від військових залежить міць та незалежність нашої держави. Висвітлено актуальність застосування акмеологічного підходу у професійній підготовці майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ (ДШВ). Підготовка майбутніх офіцерів ДШВ до професійної діяльності пов'язана з розвитком пізнавальної активності, їхніх особистісних якостей, готовності військово-професійної діяльності, творчого потенціалу. Однак нині у вищих закладах військової освіти недостатньо дидактичних засобів для формування окреслених здатностей. Резюмовано, що акмеологічний підхід поєднує дослідницькі стратегії з позицій системного підходу у вивченні освітніх систем, цілісного підходу до вивчення людини та теорії функціональних систем. Цей методологічний підхід в освіті спрямований на самовдосконалення людини в освітньому середовищі, на її саморозвиток, на рух особистості від однієї вершини до іншої, на досягнення «акме» в її професійному становленні та розвитку.

Акмеологічний підхід та акмеологічні технології сприяють розвитку внутрішнього потенціалу, формуванню готовності до здійснення мобільних дій під час виконання фахових завдань, високого професіоналізму та творчої майстерності, що є основою професійного зростання майбутнього офіцера десантно-штурмових військ. Констатовано, що досвід останніх десятиліть, за час яких у світі трапилось кілька десятків локальних війн і збройних конфліктів, переконливо свідчить, що мобільні дії військ у процесі сучасної війни стають однією з головних умов успіху.

Підсумовано, що ключовою метою реалізації акмеологічного підходу в підготовці майбутніх офіцерів ДШВ є розробка акмеологічної технології особистісного та професійного становлення курсантів та формування їхньої готовності до майбутньої професійної діяльності.

Ключові слова: курсанти, майбутні офіцери десантно-штурмових військ, акмеологічний підхід, акмеологія, професійна підготовка.

The article stresses that modern army feels a significant need for competent, highly qualified officers. After all, the power and independence of our state depend on the militaries. The relevance of application of akmeological approach in vocational training of future officers of the Air Assault Forces (AAF) has been outlined. Training of future officers of the AAF for professional activities is related to the development of cognitive activity, their personal qualities, readiness for military and professional activities, creative potential. However, there are not enough didactic means for the formation of the outlined abilities at present time in higher educational institutions of military education. It has been resumed, that akmeological approach includes research strategies and system approach positions in studying educational systems, holistic approach to the study of human and theory of functional systems. This methodological approach in education is directed to self-improvement of human in educational environment, to his/her self-development, to movement of the individual from one top to another, to achievement of "acme" in his/her professional formation and development.

Akmeological approach and akmeological technologies promote to the development of internal potential, formation of readiness to implementation of mobile actions while performing professional tasks, high professionalism and creative skills, which are the basis of professional growth of future officer of the Air Assault Forces. It has been stated that the experience of recent decades, during which the world has experienced dozens of local wars and armed conflicts, convincingly shows that the mobile actions of troops during the modern war are becoming one of the main conditions for success.

It has been concluded that the key goal of the implementation of akmeological approach in training of future officers of the AAF is development of akmeological technology of personal and professional development of cadets and the formation of their readiness for future professional activities.

Key words: cadets, future officers of the Air Assault Forces, akmeological approach, akmeology, vocational training.

УДК 378:45/78:98;54-8
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2020/26.33>

Шабалдак А.В.,
курсний офіцер
організаційно-стройового відділу
Національного університету
«Одеська морська академія»

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Нині однією з актуальних проблем сучасного суспільства є підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахівців на світовому ринку праці. Армія відчуває значну потребу в компетентних, висококваліфікованих офіцерах. Адже саме від військових залежить міць та незалежність нашої держави. Події на сході України засвідчили важливість підготовки держави до збройного захисту національних інтересів. Основною метою такої

підготовки, як наголошено у Воєнній доктрині, є досягнення рівня обороноздатності, достатнього для стримування інших держав від застосування воєнної сили проти України, а в разі воєнного конфлікту – для оперативного і злагодженого переходу держави з мирного на воєнний стан і відсічі збройній агресії, ліквідації (локалізації, нейтралізації) збройного конфлікту, територіальної оборони та цивільного захисту України [3]. А для захисту держави необхідні добре підготовлені професіонали

військової справи. З огляду на це в Україні гостро постає проблема формування професійної компетентності майбутніх офіцерів, оскільки здоров'я й навіть життя військових часто залежать саме від їхнього професіоналізму, а некомпетентність військового керівництва та командирів спричиняють провали бойових операцій та людські жертви, про що свідчить ситуація в Донбасі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Загальні питання підготовки майбутніх офіцерів Збройних Сил України (ЗСУ) знайшли своє відображення у працях О. Барабанщикова, В. Бачевського, А. Борисовського, К. Вербицького, В. Герасимчука, П. Онищука, Г. П'янковського та інших. Нині розробляються окремі напрями фахової підготовки майбутніх офіцерів (морально-політична (А. Аронов), фізична (М. Зубалій), військово-прикладна (Л. Чернишова), виховна (А. Галімов) тощо). Питання підготовки майбутніх офіцерів до виконання службових обов'язків перебували в центрі уваги військових педагогів та психологів (І. Платонов, Т. Бунєєв, О. Багас, Ю. Худолєєв, О. Михайлишин тощо). Загальні основи підготовки фахівців у вищих військових закладах освіти розроблено М. Дьяченком, Л. Кандибовичем, С. Кубіцьким, О. Євсюковим, М. Нещадимом, В. Раковим, Е. Сарафанюком, В. Ягуповим. Однак проблема реалізації акмеологічного підходу у професійній підготовці майбутніх офіцерів десантно-штурмових військ залишилась поза межами наукових розвідок сучасних науковців.

Підготовка майбутніх офіцерів ДШВ до професійної діяльності пов'язана з розвитком їхньої пізнавальної активності, визначенням важливих професійних якостей як особистісних вершин, формуванням готовності до майбутньої військово-професійної діяльності з використанням творчого потенціалу тощо. Однак нині у військових закладах освіти недостатньо використовуються дидактичні засоби для формування в курсантів окреслених здатностей. Водночас, за словами А. Деркача, саме реалізація акмеологічного підходу у фаховій підготовці майбутніх військовослужбовців забезпечить спрямованість курсантів на виокремлення та досягнення власних індивідуальних навчальних вершин («акме») [3, с. 34]. За таких умов професійна компетентність майбутніх офіцерів ДШВ стане результатом усвідомленої навчально-пізнавальної роботи кожного курсанта не стільки для отримання позитивної оцінки, скільки для опанування необхідної сукупності знань, умінь, навичок для вирішення конкретного фахового завдання.

Професійна компетентність майбутніх офіцерів є індикатором розвитку й саморозвитку фахівця, проявом його військово-професійної культури, базисом його військової майстерності й фактором успішної соціальної та професійної реалізації згідно з вимогами й потребами сучасного суспільства.

Однак теоретичний аналіз військової, педагогічної, психологічної літератури засвідчив відсутність цілеспрямованих наукових розвідок щодо дослідження дидактичних індикаторів засобів акмеологічного підходу в дослідженні підготовки майбутніх офіцерів ДШВ до професійної діяльності.

Мета статті полягає в обґрунтуванні суті і змісту засобів акмеологічного підходу в підготовці майбутніх офіцерів ДШВ до професійної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Пошук шляхів удосконалення системи підготовки майбутніх офіцерів ЗСУ нині здійснюють багато дослідників із різних наукових позицій. Однак акмеологічний підхід, який орієнтує офіцера ДШВ на досягнення вершин творчого саморозвитку, високого рівня продуктивності і професійної готовності, в теорії і практиці вітчизняної вищої освіти вивчено недостатньо. До того ж актуальною є наукова проблема, яка полягає в необхідності визначити умови й чинники впровадження акмеологічного підходу в теорію і практику вищої військової освіти в Україні, зважаючи на реалії сьогодення й орієнтуючись на перспективні завдання, визначені у провідних нормативних державних документах щодо розвитку освіти (Закон України «Про освіту», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті, Концепція національного виховання, Концепція військової освіти в Україні тощо).

Витоки акмеологічного підходу беруть початок із теоретичних напрацювань у галузі акмеології. Вважаємо за доцільне констатувати, що акмеологія – досить нова наукова галузь знань у системі наук про людину, яка з'явилась наприкінці 80-х р. XX ст. [1, с. 6] та вивчає «закономірності й феномени розвитку людини на ступені її зрілості й особливо під час досягнення нею найбільш високого рівня в цьому розвитку» [3, с. 11]. Так, Н. Кузьміна [6] переконана, що акмеологія – це наука про вдосконалення, корекцію й реорганізацію творчої діяльності досвідчених фахівців. Зі свого боку, А. Деркач [4] стверджує, що акмеологія – це поклик майбутнього. Зазначимо, що акмеологію як науку на сучасному етапі розвитку характеризує фундаментальність, інтегрований характер і гуманістична спрямованість. Нам імпонують висновки, зроблені В. Георгієвим, який зазначає, що акмеологія «розглядає розвиток як постійне вдосконалення, а підсумком його є результат, досягнутий особою й суспільством» [3, с. 52]. Зважаючи на вищенаведені трактування науковців, підготовка сучасного фахівця неможлива без урахування нових тенденцій становлення й розвитку особистості, які розглядаються в акмеології.

Мета акмеології полягає в удосконаленні особистості шляхом досягнення нею вершин фізичного, духовного, морального і професійного розвитку, а також гуманізації такого розвитку. З огляду на

це предметом вивчення в акмеології виступають «закономірності самореалізації творчих потенціалів дорослих людей на шляху до вищих рівнів продуктивності та професіоналізму» [2, с. 147]. На основі комплексного дослідження дорослої людини [9, с. 9] фахівцями було сформульовано основне завдання, котре полягало в дослідженні та аналізі закономірностей розвитку дорослої людини як: індивіда (складного живого організму), особистості (ядром якої виступають ставлення людини до різних аспектів об'єктивної дійсності) й суб'єкта діяльності (фахівця-професіонала); закономірності досягнення в цьому розвитку найбільш високого оптимального рівня. Як бачимо, мета, предмет та завдання акмеології в контексті нашого дослідження безпосередньо дотичні до процесу формування готовності до професійної діяльності майбутніх офіцерів ДШВ та суттєво впливатимуть на його результативність.

Варто констатувати, що нині активно проводяться науково-дослідні роботи в таких напрямках:

- дослідження теоретичних проблем і розробка інтегративних методів формування «акмео-соціуму» як національної стратегії;
- дослідження теоретичних проблем і розробка методів формування акмеологічної концепції розвитку професіоналізму;
- дослідження й розробка структури та складу акмеологічного інструментарію в системі прикладної акмеології [2, с. 49–50].

Акмеологію як науку вирізняють фундаментальність, гуманістична спрямованість, інтегративність і прикладна орієнтація. Фундаментальність акмеології виявляється у створенні системи спільних і конкретних методологічних принципів, котрі визначають її проблемний простір, специфіку підходів до людини та об'єкта науки – особи, яка розвивається. Водночас гуманістична спрямованість акмеології виявляється в тому, що акмеологічні знання допомагають людям в особистій і професійній самореалізації, професійних та життєвих досягненнях. Усе, що вивчається акмеологією, спрямоване насамперед на благо конкретної, а не абстрактної людини, гармонізацію її розвитку та стосунків [2, с. 17]. Необхідно зауважити інтегративність акмеології, яка виявляється в тому, що вона змістовно об'єднала низку суміжних наук та галузей знання. Саме інтегративність акмеології забезпечує синтез відомостей, отримання цілісної картини життєдіяльності суб'єкта, в межах якої об'єднуються не лише дослідницькі, але й діяльнісні, розвивальні моделі, алгоритми та технології.

Отже, акмеологічний підхід синтезує в собі дослідницькі стратегії з позицій системного підходу під час вивчення освітніх систем, цілісного підходу до вивчення людини та теорії функціональних систем [6, с. 68]. Окреслений підхід в освіті спрямований на самовдосконалення людини в освіт-

ньому середовищі, на її саморозвиток, на рух підростаючої та дорослої людини від однієї вершини до іншої, на досягнення «акме» в її творчості та здоров'ї, в розвитку всіх її життєвих сил; конкретизує ідеї гуманізації освіти і створює основу нової, сучасної ідеології навчання та виховання.

У реалізації акмеологічного підходу враховуються закономірності досягнення вершин професіоналізму особистості, що є одним із прогресивних шляхів підготовки майбутніх фахівців для сучасної вищої школи. Науковці припускають, що саме цей інноваційний підхід та акмеологічні технології сприяють розвитку внутрішнього потенціалу, формуванню готовності до здійснення мобільних дій під час виконання фахових завдань, високого професіоналізму та творчої майстерності, що є основою професійного становлення і зростання молодого офіцера ДШВ. Адже досвід останніх десятиліть, за час яких у світі трапилось кілька десятків локальних війн і збройних конфліктів, переконливо свідчить, що мобільні дії військ у процесі сучасної війни стають однією з головних умов успіху.

Водночас перебіг бойових дій на сході України засвідчив необхідність якісної підготовки українських десантників до дій у населених пунктах, ділянках місцевості з обмеженою видимістю та інших нестандартних умовах, які вимагають від військових фахівців особливих індивідуальних навичок у переміщенні та застосуванні зброї. Зважаючи на це, до актуальних завдань сучасного акмеологічного підходу у професійній підготовці майбутніх офіцерів ДШВ відносимо:

- 1) формування особистісних професійно важливих характеристик особистості майбутнього офіцера ЗСУ, які стали б передумовою успішного руху до досягнення індивідуальних «акме» й суб'єктно-діяльнісної зрілості;
- 2) створення методичного інструментарію, що дозволив би виявити стан сформованості готовності до здійснення професійної діяльності, досягнутий курсантом на конкретному етапі навчання [9, с. 13];
- 3) простеження особливостей прояву суб'єктно-діяльнісних характеристик у професіоналів десантно-штурмових військ [9, с. 21].

Вагомим підґрунтям реалізації акмеологічного підходу в підготовці майбутніх офіцерів ДШВ є розробка акмеологічної технології особистісного та професійного становлення курсантів і формування їхньої готовності до професійної діяльності. Саме із цієї позиції ми розглядали навчання майбутнього офіцера у вищому військовому закладі освіти.

Отже, на основі уточнення сутності акмеологічного підходу підготовку майбутнього офіцера десантно-штурмових військ можна трактувати як поетапний процес визначення й досягнення часткових вершин («мікроакме») в навчанні та основного результату – максимально можливого для

кожного курсанта рівня готовності до майбутньої професійної військової діяльності на основі сформованих стійких мотивів, знань, умінь, навичок, досвіду, необхідних для роботи за фахом.

Висновки. Сучасний етап реформування Збройних Сил України висуває нові вимоги до офіцерських кадрів, організації, змісту та методики їхньої військово-професійної підготовки, якісних параметрів випускників військових ЗВО. До військових офіцерів висуваються особливі вимоги, адже значно зросли обсяги завдань, які вони мають виконувати. Крім того, оскільки Україна бере активну участь у миротворчих операціях, підготовка офіцерського складу повинна відповідати світовим вимогам. Але як засвідчив аналіз періодичної військової преси, у зв'язку із проблемами фінансування соціального захисту та кадрової політики в останні роки ЗСУ відчують брак висококваліфікованих офіцерських кадрів. Особливо гостро постає проблема професійної підготовки майбутніх офіцерів ДШВ. Сутність акмеологічного підходу у формуванні готовності майбутніх офіцерів ДШВ до професійної діяльності полягає у здійсненні комплексного дослідження особистості курсанта, котрий проходить етап професійного становлення, коли його індивідуальні, особистісні й суб'єктно-діяльнісні характеристики вивчаються в єдності, в усіх взаємозв'язках й опосередкуваннях для того, щоб сприяти досягненню вищих рівнів професіоналізму, на які може піднятися кожен. Інтеграція даних, одержаних за такого підходу до вивчення людини, – процес надзвичайно важкий і вимагає створення особливої методології, а також техніки науково-коректного сполучення цих даних.

Перспективи подальших розвідок у цьому напрямі вбачаємо у виокремленні форм, методів, засобів підготовки майбутніх офіцерів ДШВ до професійної діяльності на засадах акмеологічного підходу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ананьев Б. О проблемах современного человекознания. Москва : Наука, 1977. 380 с.
2. Боднарук І. Формування готовності майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності на основі реалізації акмеологічного підходу : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Рівне, 2015. 326 с.
3. Георгієв В. Формування професійної компетентності майбутніх офіцерів високомобільних десантних військ у процесі фахової підготовки : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2015. 244 с.
4. Деркач А. Акмеология в вопросах и ответах. Москва : Издательство НПО «МОДЭК», 2007. 248 с.
5. Дьяченко М., Кандыбович Л., Пономаренко В. Готовность к деятельности в напряженных ситуациях : психол. аспект. Минск : Изд-во «Университетское», 1985. 206 с.
6. Кузьмина Н. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования. Москва : Исслед. центр проблем качества подгот. специалистов, 2001. 144 с.
7. Про нову редакцію Воєнної доктрини України : Указ Президента України від 2 вересня 2015 р. № 555/2015. URL: <http://www.president.gov.ua/documents/5552015-19443>.
8. Про створення єдиної системи військової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 15 грудня 1997 р. № 1410. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1410-97-п>.
9. Шпак Г. Педагогические основы подготовки офицеров воздушно-десантных войск : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.08. Ярославль, 1998. 415 с.